

by, miłości i uczestnictwa. Część druga omawianej książki poświęcona jest analizie jednego z ostatnich dzieł Jana Pawła II *Pamięć i tożsamość*. W tej części, która bez wątpienia jest jednym z najlepszych komentarzy do myśli Papieża, znajdziemy rozważania na fundamentalne tematy: wolności człowieka, ojczyzny i narodu, demokracji, rozumienia cierpienia.

Książka profesora Realego jest ważna z wielu powodów. Warto zwrócić

J. Goleń, *Wychowanie seksualne w rodzinie. Studium pastoralne*, Rzeszów 2006, ss. 354

Młodzież pochodząca z właściwie funkcjonujących rodzin, które dają im wsparcie w trudnych sytuacjach, kształtują prawidłowy system wartości, chronią przed wchodzeniem w niewłaściwe obszary funkcjonowania, kierują się normami religijnymi, są otwarte na doświadczenie poznawcze, przejawiające się między innymi w zainteresowaniu nauką, należy do grupy młodych o największych szansach uformowania u siebie odpowiedzialnych i dojrzałych postaw wobec seksualności. Z przeprowadzanych badań wynika bowiem, że prowadzenie w szkole wychowania prorodzinnego i seksualnego, ale nastawionego na formowanie postaw, a nie jedynie informowanie, przynosi pozytywne efekty w postaci większej dojrzałości nastolatków w odniesieniu do płciowości. Dlatego należy promować wychowanie w sferze seksualnej w bardzo szerokim aspekcie: biologicz-

uwagę na piękno i prostotę języka, którym jest ona napisana. Prostota języka idzie w parze z głębią rozważań. Takie połączenie znamionuje najwybitniejszych myślicieli. Słowa uznania należą się także tłumaczce, pani Małgorzacie Gajdzie, która potrafiła oddać prostotę, głębię i piękno oryginału.

Jarosław Kupczak OP

nym, psychologicznym, społecznym i etycznym, a jednocześnie z ukierunkowaniem na formowanie sfery emocjonalnej oraz właściwych postaw moralno-społecznych wobec przyszłego życia seksualnego, małżeńskiego i rodzinnego. Jeszcze bardziej istotne jest świadome wychowywanie w rodzinach, w których rodzice tworzą prawidłowe środowisko rodzinne będące przeciwieństwem z wielu względów pierwszym, podstawowym i najważniejszym środowiskiem wychowawczym.

Dlatego należy zauważyć publikację *Wychowanie seksualne w rodzinie. Studium pastoralne*, autorstwa ks. dr. Jacka Golenia, która jest wersją książkową jego rozprawy doktorskiej napisanej pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. Ryszarda Kamińskiego, i recenzowanej przez: ks. prof. dr. hab. Adama Skreczko (UKSW) i ks. prof. dr. hab. Stanisława Kulpaczyńskiego (KUL). Na wartość

i potrzebę poruszanych zagadnień w niniejszej rozprawie zwrócono uwagę w Przedmowie i we Wstępie. Bowiem ks. R. Kamiński zaznaczył: „Wychowanie seksualne jest częścią całego procesu wychowania. Skuteczne wychowanie seksualne domaga się realistycznej koncepcji płciowości. Rodzina ze względu na uczuciowe więzi między rodzicami i dziećmi, kształtuje niepowtarzalny klimat miłości i zaufania, który dobrze służy przyjacielskiemu dialogowi wychowawczemu. W takim dialogu najlepiej przekazywane są prawa ludzkiej płciowości... W nurt refleksji nad powyższą, jakże ważną problematyką, wchodzi książka ks. Jacka Golenia. Zajmuje się ona wychowaniem seksualnym w rodzinie. Ukazuje stosunek rodziców do zadań wychowania seksualnego w rodzinie. Jak spełniają to delikatne, ważne i jednocześnie trudne zadanie rodzice wobec własnych dzieci, ukazuje książka nie tylko w oparciu o dokumenty i literaturę przedmiotu, ale przede wszystkim o własne badania empiryczne, w których uczestniczyło 350 respondentów: rodziców. Osadzenie zagadnienia wychowania seksualnego w rodzinie na bogatej bazie źródłowej, gwarantuje merytoryczną wiarygodność zaprezentowanej koncepcji wychowania seksualnego w rodzinie” (s. 13–14). Natomiast ks. J. Goleń napisał: „Wychowanie seksualne jest dzisiaj jedną z dziedzin życia, w których dokonuje się spór ideologiczny, dotyczący podstawowych założeń antropologicznych... Głównym problemem dyser-

tacji jest ukazanie postaw rodziców wobec zadań wychowania seksualnego, zawartych we wskazaniach Kościoła. Problem postawiony w pracy można wyrazić pytaniem: jakie postawy powinni przyjmować rodzice w realizacji zadań wychowania seksualnego? Aby udzielić odpowiedzi na postawione pytanie, należy ukazać ogólne założenia wychowania seksualnego oraz zadania rodziców w poszczególnych okresach rozwoju dzieci. Dokonując analizy materiału empirycznego, należy przedstawić realizowane postawy rodziców. Praca zmierza do ukazania wniosków i postulatów pastoralnych dla kształtowania postaw rodziców, adekwatnych do zadań wychowania seksualnego” (s. 19 i 26).

Recenzowana książka ukazała się jako ósma pozycja w serii „Teologia praktyczna” prowadzonej przez Instytut Teologii Pastoralnej KUL, wydana przez Katolickie Stowarzyszenie „Civitas Christiana” w Rzeszowie, a wydrukowana w Poligrafii Wyższego Seminarium Duchownego w Rzeszowie. Omawiana pozycja, licząca 354 strony, składa się z wykazu skrótów, przedmowy promotora – ks. prof. R. Kamińskiego, wstępu, czterech rozdziałów, zakończenia oraz bibliografii. Na początku książki Autor zamieścił również słowa podziękowania wszystkim, którzy przyczynili się i pomogli mu w powstaniu niniejszego opracowania. Natomiast na okładce został zamieszczony fragment z Przedmowy oraz recenzji ks. prof. A. Skreczki. Na uwagę zasługuje za-

uważenie wykorzystanego bogatego materiału zawartego w spisie bibliograficznym, podzielonym na źródła (Pismo św., nauczanie papieży – zwłaszcza Jana Pawła II, dokumenty Stolicy Apostolskiej, dokumenty Kościoła w Polsce oraz 350 arkuszy odpowiedzi rodziców, które znajdują się w posiadaniu Autora), literaturę przedmiotową i pomocniczą – razem osiemnaście stron! Można tutaj znaleźć wiele interesujących propozycji materiałów do podjęcia dalszych poszukiwań naukowych.

W rozdziale pierwszym „Wychowanie seksualne w rodzinie w świetle nauczania Kościoła”, który stanowi teoretyczne wprowadzenie w podejmowaną problematykę, została zaprezentowana nauka Kościoła związana z wychowaniem seksualnym. Najpierw ukazano podmiot wychowania, czyli osobę, a także układ i celowość ludzkiej płciowości oraz wymieniono zadania i cele, które należy uwzględnić w wychowaniu seksualnym. Z kolei podkreślono, iż to właśnie rodzina winna być pierwszym i fundamentalnym podmiotem prowadzącym wychowanie seksualne swoich członków ze szczególnym zwróceniem uwagi na zadania rodziców wobec swojego potomstwa. Natomiast dwa następne rozdziały stanowią część empiryczną ubogaconą pięćdziesięcioma dziewięcioma tabelami, które pomagają w lepszym zrozumieniu prezentowanego materiału. I tak w drugim rozdziale „Postawy rodziców wobec założeń wychowania seksualnego w rodzinie” zostali ukazani rodzice w kontekście

ogólnych założeń wychowania seksualnego prowadzonego w rodzinie. Omówiono wiedzę rodziców o osobie, która jest podmiotem wychowania, a także o ludzkiej płciowości. Następnie ukazano znajomość przez rodziców zarówno celów, jak i zadań stojących przed wychowaniem seksualnym oraz ich świadomość znaczenia rodziny w tym wychowaniu. Z kolei w następnym, trzecim, rozdziale „Postawy rodziców wobec zadań wychowania seksualnego w poszczególnych okresach rozwoju dzieci” scharakteryzowano i starano się odpowiedzieć na pytanie, jak wygląda realizacja przez rodziców wychowania seksualnego w rodzinie na poszczególnych etapach życia ich dzieci (dzieciństwo, dojrzewanie, młodość i dojrzałość). Natomiast w ostatnim, czwartym, rozdziale „Wnioski i postulaty pastoralne” w świetle zaprezentowanej nauki Kościoła i przeprowadzonych badań empirycznych, zostały ukazane niejako perspektywy i propozycje dalszych działań na rzecz prowadzenia wychowania seksualnego w rodzinie. Ta część jest zwykle w publikacjach najcenniejsza i tak jest również w tym przypadku, gdyż znajdziemy w niej konkretne postulaty dotyczące pogłębiania wiedzy rodziców o podmiocie wychowania, ludzkiej płciowości oraz celach i zadaniach wychowania seksualnego, jak również samej świadomości rodziny co do wagi prowadzenia wychowania seksualnego w rodzinie oraz potrzeby niesienia pomocy rodzicom w tym jakże istotnym dziele.

Wychowanie seksualne stanowi integralną część procesu wychowawczego młodego pokolenia. We współczesnym świecie, w którym dostrzega się wiele przeobrażeń społecznych, gospodarczych, kulturowych i technicznych wpływających na widzenie i rozumienie seksualności, małżeństwa i rodziny, zauważa się także wiele niebezpieczeństw, które utrudniają wychowanie w rodzinie, a przecież rodzina zajmuje fundamentalne miejsce w procesie wychowania człowieka. Rodzina jest pierwszą szkołą człowieczeństwa, podstawową szkołą uspołecznienia, fundamentalną instytucją, w której wychowanie, także w sferze seksualnej, dokonuje się niejako w sposób spontaniczny, gdyż dzieci na co dzień są świadkami wzajemnego stosunku rodziców do siebie, obdarzania się wzajemnym uczuciem, szacunkiem, życzliwością i miłością.

Z całą pewnością omawianą książkę, będącą wsparciem duszpasterskim dla rodziny i stanowiącą swoiste kompendium wiedzy na temat wychowania seksualnego w rodzinie, można polecić narzeczonym, małżonkom, rodzicom, prowadzącym zajęcia z przygotowania do życia w małżeństwie i rodzinie, pracującym w poradniach rodzinnych, nauczycielom, wychowawcom, katechetom, duszpasterzom i wszystkim, którzy podejmują zagadnienia wychowawcze bazujące na wartościach chrześcijańskich, w tym wychowanie

seksualne, jako element integralnego wychowania człowieka. Zwrócił na to uwagę również ks. prof. A. Skreczko w recenzji: „Ks. dr Jacek Goleń w swojej książce, opartej na badaniach własnych, wskazuje na potrzebę formacji dzieci, młodzieży w dziedzinie seksualności oraz przygotowania rodziców do prowadzenia wychowania seksualnego. W przygotowaniu rodziców do tych zadań Autor słusznie docenia przede wszystkim rolę duszpasterstwa zwykłego, duszpasterstwa rodzin oraz katechezy dorosłych. Książka stanowi kompendium wiedzy pedagogiczno-pastoralnej, dotyczącej wychowania seksualnego w rodzinie” (zamieszczona na okładce książki). Podkreślił to także ks. prof. R. Kamiński w Przedmowie: „Myśl przewodnia książki dotyczy najbardziej aktualnych w wychowaniu seksualnym pytań. Książka interesująco, naukowym językiem odpowiada na te pytania, formułuje też nowe problemy, pojawiające się w związku z sytuacją Kościoła w jednoczącej się Europie i procesem globalizacji. Uważam, że książka ks. dr. Jacka Golenia jest lekturą, która nie tylko wzbogaca wiedzę o wychowaniu seksualnym i ukazuje drogi lepszej niż dotychczas realizacji tego wychowania w polskich rodzinach, ale także zachęca do dyskusji i dalszych studiów” (s. 15).

ks. Józef Stala